Kapflyvningsform og fældning

Af Dr. Collin Walker

Oversættelse/foto Ove Fuglsang Jensen

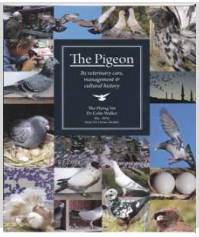

Artikel fra bogen The Pigeon af Dr. vet. Colin Walker

Det er som regel sådan, at de mest succesfulde slag er dem der laver de færreste fejl. Tager vi fældningen er det faktisk en alvorlig fejl hvis duens fældning ikke er forløbet korrekt, fordi duen skal bruge de nye fjer i 12 måneder.

Når kapflyvnings sæsonen er ovre, er tiden inde til at sørge for en god afvikling af duens fældning af fjerene, således at fjerdragten holder til næste års slidtage. Ved mange aspekter i sporten kan man rette en fejl, men har fjerdragten ikke udviklet sig rigtigt og viser fejl i fjerdragten, er der kun at lære af sin fejl. Meningen med denne artikel er, at give læseren en forståelse af hvorledes fjerskiftet sker hos vores duer.

Fjerkvaliteten er vital hos en brevdue hvis duen skal yde det ypperste i kapflyvningen, og derfor er en god fældning en af grundpillerne i en dues ydeevne den kommende sæson.

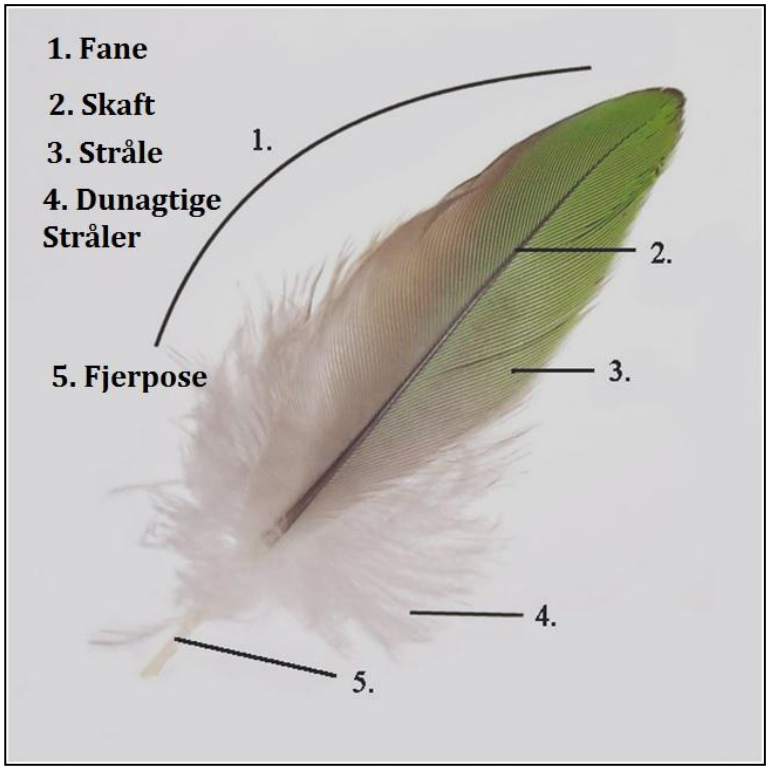

En fjer i sig selv er en fantastisk konstruktion og fjeren har forskellige slags egenskaber. Brevduens kropstemperatur er 41,7 ° C, hvilket er noget mere end os mennesker, og duen er derfor ret sensitiv overfor kulde. Fjerdragten giver i sig selv en god isolering, men fjerdragten kan bevæges væk fra kroppen, hvilket sker med nogle små muskler hæftet til den enkelte fjer, hvilket resulterer i, at duen kan skabe et isolerende luftrum tæt på kroppen. Selv efter duen er død vil den være varm længe, og duens fjerdragt beskytter også mod kulde og varme.

Fjerdragtens fældning

Det at duen taber de gamle slidte fjer og danner ny fjerdragt er en naturlig del af fugles cyklus og det sker som regel efter avls sæsonen. Den enkelte fjer vokser ud fra en fold i huden der kaldes en fjer follikel (fjerpose). Ved en fjerpose er der koblet forskellige kirtler, der producerer hver deres substans der er vitale ved dannelsen af en ny fjer. Der er også små blodårer der fører til fjerposen og giver energi til dannelsen af en ny fjer.
Et sæt af nerveforbindelser leder til fjerposen. Nogle nerver agerer son en slags regulator i processen, medens andre giver et signal til at fjerskiftet begynder med udskydelsen af fjeren og dannelsen af en ny. Andre nervetråde er sensitive mod smerte, og interessant nok er det at plukke en fjer af en fugl noget af det mest smertefulde, og grunden er nok den, at mister en due vigtige fjer mister den noget af flyve evnen.

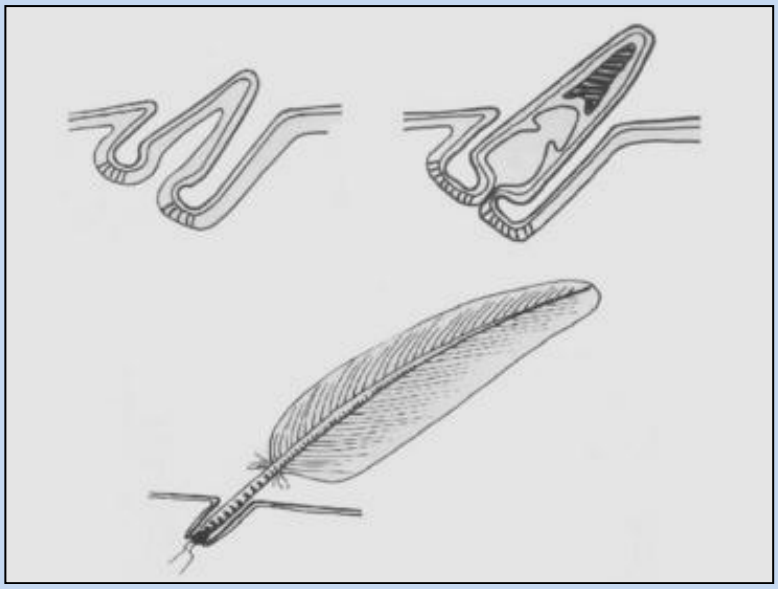

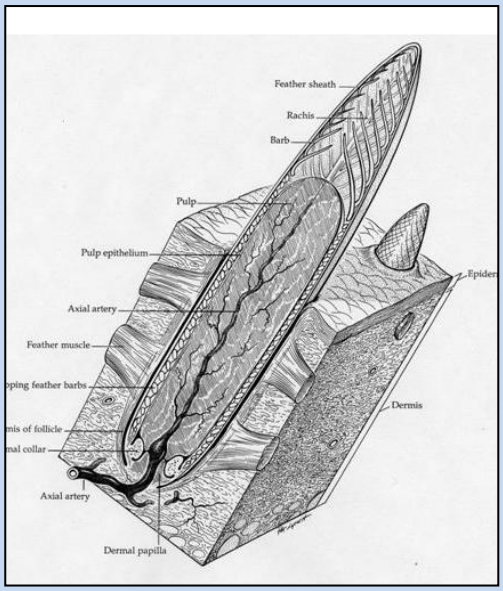

Til venstre ses fjeren i fjerposen og dannelsen af en ny fjer. Tul højre ses nærbillede af fjerposen med en blodåre der giver næring til dannelsen af en ny fjer.

De fjer der dækker duens krop kaldes **konturfjer,** som er inddelt i to typer fjer hvoraf den ene er kropsfjer og den anden relaterer til duens flyvefjer. De øvrige fjer er dem der bruges til duens flugt, hvoraf der er 10 svingfjer og 18 fjer i indervinge samt 12 halefjer.

Fældning af de enkelte typer fjer

Konturfjerene eller kropsfjerene bliver alle udskiftet en gang om året. De gamle fjer bliver skubbet ud af den nye fjer nedefra. Bliver disse fjer tabt ved en skade bliver de erstattet med det samme.

De unge duer starter fældningen når de får deres øjenfarve efter 12 uger. Det er her kun slagfjerene der udskiftes med start fra inderste og ud. Ved fældning af indervingen og halefjer er der ingen bestemt sekvens. Når ungduen smider den femte svingfjer, starter fældningen af kropsfjer og fjer på halsen, og når den sjette svingfjer falder starter fældningen af indervingen. Halefjerene går i fældning ved tab af den ottende svingfjer.

I min klinik bliver der ofte præsenteret duer med en bar plet på brystet eller i nakken. Ejerne tror det er fjer mider, men det kan ofte være slid af mekanisk art, når duen æder af truget eller drikker af vandkaret, og måske anden slitage. Er der tvivl , kan der tages en prøve af overfladen af huden.

Flyver man med sine unger, må man være opmærksom på, at når en fjer skiftes, er fjer sækken ret blodfyldt, hvilket kan give ungen nogen smerter ved flyvningen, og nogle unger viser direkte ubehag efter den har fløjet. Ser vi på senunger, vil fældningen ske meget anderledes, idet disse unger ikke fuldender fældningen af svingfjerene, men nok kropsfjerene.

Ved avlsduer er fældningens start afhængig af hvornår avlen stopper, men forlænges avlsperioden, vil fældningen ske ret voldsomt.

Selv om kropsfjerene bliver fældet en gang om året, vil der ske en kontinuerlig fældning hele året. Dunfjerene vil blive fældet specielt når duen er i god form, og disse dunfjer er ret specialiserede fjer. **Når en dunfjer falder af, vil fjerposen udskille et fint pudder, der vil spredes ud over duens fjerdragt og gøre den vandtæt.**

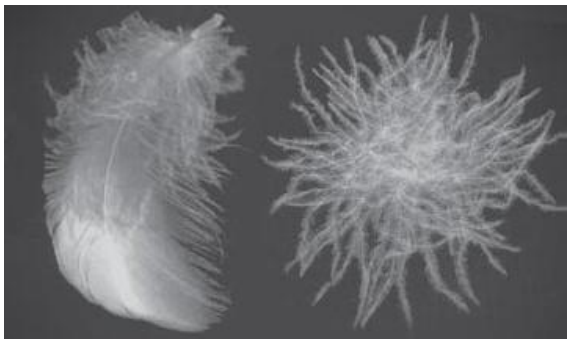

Ser vi på den enkelte kropsfjer, ses selve fjerfanen med skaft og stråler, samt nederst ses dunene nærmest fjerposen. **Dunene på fjeren producerer et fint hvidt voksagtigt pulver, der også virker vandskyende og samtidig smører fjerdragten**. Dette pulver kan ses specielt på svingfjerene som en hvid kant.

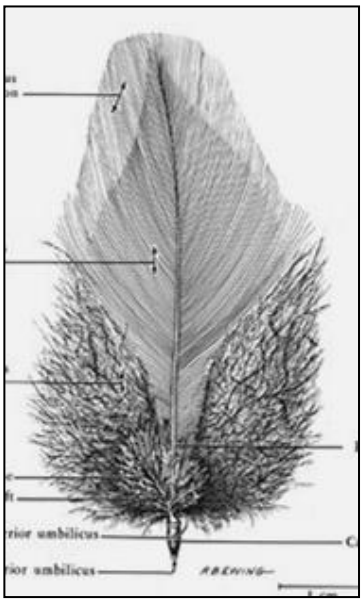

Hvis antallet af dun tabt af en due stiger, viser det, at duen er ved at komme i form. I visse tilfælde kan dette ske hvis vejret bliver varmt, eller efter en hård flyvning.
De fleste der flyver med duer ved, at når der ligger dun om morgenen hvor duerne har siddet, er dette et sikkert tegn på en god form og et godt helbred i duen. **Eftersom mængden af dun falder, vil mængden af det hvide duepulver stige og gøre fjerdragten vandskyende, blød silkeagtig og skinnende.** Fjerdragtens kvalitet og udstråling, fortæller os at her har vi en sund due i fin form. Sker fældningen hurtigt og smertefrit, er det tegn på sunde duer og en god slagpasning.

Til venstre: **Bliver en due syg stopper fældningen, men når den igen er rask fuldendes fældningen. Duen fik behandling i klinikken, og 4 dage efter smed duen en del dun som indikerer at den genvinder helbredet.**
Til Højre: **Billedet viser nogle nærmest flager på fjerene allerbagest. Dette er dog ikke en sygdom, men dog nærmest at duen ikke kan rense sin fjerdragt. Dette ses mest ved raceduer og sjældent ved brevduer.**

Hvilke faktorer styrer fældningen?

Hormoner

Adskillige typer af hormoner i duens krop påvirker duens fældning. Ved ungduer startes fældningen når den unge due når puberteten. Det startes af en kirtel der sidder bag hjernen og vi kender den som **Hypofysen**, og den sender øgede mængder af sex hormoner ud i blodet. Denne proces styrer ungduens samt de ældre duers fældning og dannelsen af nye fjer. Ved naturlige duer producerer hypofysen også et hormon kaldt **Prolaktin**, og dette hormon fremmer dannelsen af Pap også kaldt duemælk. Samtidigt med denne proces blokerer hormonet Prolaktin duens proces med fældningen. **(Dvs. at naturligt fløjet duer holder fjerene længere! OFJ).**

Hypofysen *(Glandula pituitaria)*

Hypofysen er en overordnet kirtel, der i duens hjerne sidder centralt mellem øjnene fortil. Hypofysen står i tæt forbindelse med centre i hjernen, og disse kan sammen udøve en overordnet kontrol på mange af kroppens andre organer. Hypofysen kaldes også populært for legemets **masterkirtel**! På engelsk hedder Hypofysen **Pituitary gland**, og det minder om det latinske navn.

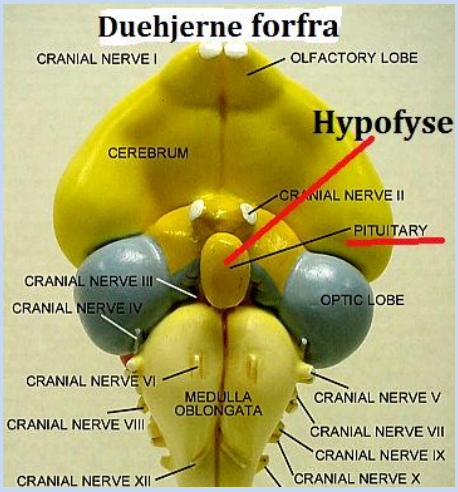

Adrenalin kirtlen sidder bag nyrerne, og den producerer **Cortisol,** og cortisol produktionen øges hvis duen udsættes for stress, og dette stopper fældnings processen. Hanner i enkesystemet kan have perioder hvor fældningen ikke sker normalt, og man mener at dette skyldes udsving i udskillelsen af sex hormoner og cortisol.

I Europa gives (illegalt) hormonpræparater til duer, og det gælder fx Corticosteroid der indeholder Cortisol. Præparatet gives som øjendråber, og det bevirker at duen ikke mister vitale fjer før en kapflyvning.

Tilstand af stress

Stress er i princippet alle de faktorer der har indflydelse på duens psykiske og mentale balance, og det inkluderer nedenstående punkter:

- ***Overfyldt slag der fører til psykisk konkurrence om føde, vand og en siddeplads, og dette fører samtidig til uro i slaget.***
- ***Overtræning med duer der ikke er i rette form.***
- ***Overdreven træning der kan danne nervøsitet ved unge uerfarne duer.***
- ***Ukorrekt brug af medicin. Bruges antibiotika forkert i fældeperioden, kan dette forstyrre fordøjelsen og ikke give duen den korrekte næring til fjerene. Bruges kur mod orm i fældeperioden, kan det danne deforme fjer!***
- ***Dårlig design af slag med ringe ventilation.***
- ***Skader af parasitter. Mider lever af duens blod og gør duen urolig. Lus lever af duens fjer men fortærer også duestøv hvilket gør fjerdragten tør og trist og det slider på vingernes fjer.***
- ***Sygdom. Er duen syg sker fældningen langsomt samtidigt med at fjerene bliver af dårlig kvalitet. Det må være logisk, at har duen orm, overdosis coccidier og bakterier i tarmflora, da sker næringsoptagelsen dårligt og giver ikke den rette næring til duens fjerskifte.***

Har fx en ungdue stress, vil binyrerne producere kortison, og det vil igen nedsætte skjoldbruskkirtlens aktivitet og derved hæmme væksten af de nye fjer, og på den måde gøre varig skade på fjerdragten. Hvis en due har sultmærker på svingfjerene er det tegn på misvækst og det dannes nede i fjerposen ved dannelsen af fjeren.
Alle brevduefolk kan genkende de alvorlige sultmærker, men det er imidlertid bedre, at åbne vingen og se den op mod en lyskilde. Gør man dette kommer skavanker til syne med buler og uregelmæssigheder der her bliver synlige. Denne undersøgelse af vinge kan vise os om fjerskiftet af vingen har været god eller om der i fældeperioden har været en dårlig periode ved fjerskiftet.
Det må igen understreges, at specielt de unge duer, skal have en opvækst der fremmer duens udvikling og samtidig får et godt fjerskifte. Selve fjerskiftet hos unge duer skal vare ca. 8 uger fra starten med kropsfjer, hvilket vil sige fra ungduen får øjentegn.
At give duerne bad i fældetiden er ingen nødvendighed, men giver nok duerne en god psykisk og afslappende fornemmelse. Man kan ikke afkorte tiden på en god fældning, men man kan undgå at stresse sine duer!

En nydannet fjer skulle gerne holde til 12 måneders brug. Den strukturelle kvalitet af en fjer, er dannet på baggrund af det korrekte foder og sunde helbred i fældningsperioden, men må dog også have den rette genetiske arv. Svingfjerene hos denne han due, har ikke kunnet klare det hårde slid i en sæson.

1. 10' ende svingfjer ikke fuldt udvokset.
2. Ikke fuldt udvoksede fjer der dækker hovedet på en avls hun.
3. En kunde kom med nogle duer med en meget dårlig fjerdragt med nøgne pletter, men nogle grundige undersøgelser viste underernæring. Duerne blev brugt til avl året rundt og fik kun hvede. En fjer er dannet af protein der kaldes keratin, og er noget af det vanskeligste at danne for duen rent ernæringsmæssigt..

Lysets indvirkning på fældningen

Bliver dagens længde kortere stimulere det starten på fældningen hvorimod øget lys mængde forsinker fældningen, men dog kun til en vis grad. Det er faktisk muligt at stoppe fældningen af svingfjerene ved at give konstant lys i 10 timer. Man ved ikke helt hvorfor dette sker, men det kan være påvirkningen af hypofysen der ved øget lys mængde øger mængden af sex hormoner.
En god fældning kan defineres ved, at den tager 8 uger og derved giver en god kvalitet af nye fjer. Skal en due have en god fældning kræves to ting: For det første skal duen have et godt foder med gode byggesten til at producere gode fjer. For det andet skal slagmiljøet være harmonisk og fri for stress, således duen kan udnytte foderværdien optimalt.
Under fældningen skal duerne have godt og afbalanceret foder for at give de optimale fjer, og er der nogen form for fejl eller mangler af foder og pasning i fælde perioden, kan det ses på fjerdragten. I fældeperioden bør man også huske vitaminer og mineraler. Det mest vigtige er vel nok, at da en fjer er dannet af protein, skal fældefoderet have en høj procent af protein fx bønner, ærter og andre proteinholdige afgrøder.
Er fældningen godt overstået, må man huske at fjerdragten skal holde et helt år. Når vi her taler om fjerdragtens holdbarhed, er det vigtigt at huske, at processen med dun der falder og spreder det pudderagtige pulver ud over fjerdragten, er med til at mindske slitagen på fjerene. Undgår man for mange duer i kurvene, samt mindsker tiden i kurvene, vil dette mindske skader på fjerdragten. Er der ærgerligt nok en bøjet fjer, kan den rettes ved at holde den over dampen fra en kedel vand.

Denne fjerdragt er ikke en sygdom men en genetisk mosaik af grislet og mørktavlet. Denne due er resultatet af to befrugtede æg der smelter sammen til dette usædvanlige resultat.

Program til den bedste fjerdragt

- ***En af de vigtige faktorer ved valg af avlsduer er, at fjerdragten er af god kvalitet. Fjerdragtens kvalitet er arvelig hvad angår kvalitet og silkebløde fjer. Visse farver fjerdragt er ikke så stærke mod slitage fx hvid og rød.***
- ***Det er meget vigtigt at være opmærksom på duernes helbred under fældningen. Hvis en due fx har Gul Knop eller Coccidier vil disse sygdomme forringe duens evner til at danne gode stærke fjer.***
- ***Undgå stress i fældeperioden og derved holde gang i mængden af duepulveret der giver en sund fjerdragt.***
- ***Foderet i fældetiden skal indeholde en passende mængde proteiner der samtidigt indeholder sporstoffer som fx jod.***
- ***Undgå parasitter i fjerdragten.***
- ***Undgå skader på fjerdragten ved forkert håndtering eller lang tid i en kurv.***

Hvis ovenstående bliver fulgt, vil det give en flot fjerdragt, og også give gode stærke fjer til sæsonens kapflyvninger. Skulle det alligevel ske, at fjerdragten i løbet af sæsonen bliver lidt mat, kan en forbedring af duens helbred give en højere mængde af dun der falder og giver duepulver der derved giver et godt løft til fjerdragen. I denne situation bør gives et godt kraftigt foder med varierede proteiner.

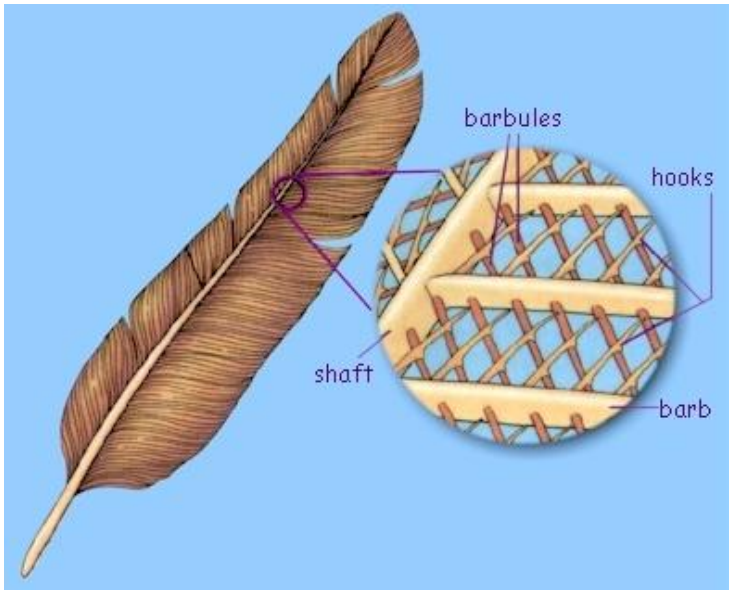

Dun fældes og giver duepulver - hvordan?

Alle de fjer på duen vi kan se, bliver erstattet hvert år ved den store fældning. Ved siden af disse almindelige fjer, tilhører brevduen en af de grupper af fugle der har specielle pudderdun. Disse specielle dun findes hos duen i to bånd på ca. 2 cm bredde, og disse bånd findes på kroppen under vingen. Modsat alle andre fjer på duen, vokser disse dun hele tiden og kan blive fældet kontinuerligt. Når disse dun vokser ud igen danner de fint hvide pulver der spredes i duens fjerdragt.

Disse specielle dun vokser kun og fældes ved duer der er raske og sunde, og dunene kan som sagt ses direkte hvor duen har siddet. Duer der ikke er raske og i form har en tør kedelig fjerdragt, samtidig med at der ikke er så mange dun i slaget, men denne situation kan som sagt rettes op.

Dampning af fjer

Det kan være meget frustrerende hvis en due i sæsonen har en bøjet svingfjer. En nem og hurtig løsning på dette problem er, at koge en kedel vand, hvorefter man holder den bøjede svingfjer hen over dampen, hvorefter fjeren retter sig.

***Billede 1*: En af svingfjerene er ikke fuldt udvokset. Dette er et bevis på, at duen har været under stress ved den ikke fuldt udviklede fjer.**

***Billede 2*: Due med en del ikke fuldt udviklede fjer. Duen er ved godt helbred, men må nødvendig vis have været under stress i en periode.**

***Billede 3*: Det ser ud til at noget har skadet pigmenteringen i denne due. Måske stress eller forkert medicin ved en sygdom.**